

Reactie en stand van zaken gegeven door de overheden op het rapport van de Agrarische Tafel van december 2018

Actualisatie januari 2020

Inleiding.

In december 2018 heeft de Agrarische Tafel het rapport *Aanbevelingen uit de agrarische tafel aan de drie overheidslagen* aangeboden.

In maart 2019 hebben de overheden in het algemeen positief gereageerd op het rapport. Daarnaast is de minister van EZK in mei 2019 in een brief aan de kamer in gegaan op een aantal onderwerpen. Gedurende de daarop volgende maanden is door overheden en andere instanties gewerkt aan het realiseren van concrete invulling van de aanbevelingen. Dit document is een weergave van de reactie van de overheden op het rapport van de Agrarische Tafel aangevuld met de stand van zaken op 1 januari 2020.

Leeswijzer: Dit document is opgebouwd volgens de lijnen van de aanbevelingen uit het rapport van de Agrarische Tafel. De reacties van de overheden op de aanbeveling die in kleine druk zijn weergegeven, zijn herhalingen van reacties eerder gemaakt in het document.

1. Er moet voor de agrarische sector één integrale oplossing komen voor de aanpak van de problematiek gerelateerd aan mijnbouw

1A.

De Agrarische Tafel beveelt aan om voor de afhandeling van alle mijnbouw-gerelateerde zaken te komen tot één centraal Agroloket waar de agrariër wordt geholpen met een integrale oplossing. De coördinatieverantwoordelijkheid voor onderdelen van de bevingsproblematiek moeten de verschillende instanties dan achter de schermen oplossen. Daar moet de gedupeerde partij geen last van hebben. Dit houdt in dat de betrokkenen uit de verschillende organisaties voldoende mandaat en middelen hebben om met elkaar tot de gewenste oplossing te komen via het Agroloket.

1B.

De Agrarische Tafel beveelt aan om de Tafel als bestuurlijke overlegpartner in stand te houden, in combinatie met een Agroteam, waarin ambtelijk meer algemene zaken kunnen worden gesignaleerd en gecoördineerd. Ook de leden van het Agroteam moeten vanuit hun organisatie(s) voldoende mandaat hebben om te komen tot een oplossing. Bij deze oplossingen moet aandacht worden besteed aan zowel het proces van (i)afhandeling van schade, (ii) versterking van bebouwing en (iii) het creëren van toekomstperspectief. Daarmee kunnen integrale oplossingen worden aangedragen die aansluiten bij de wensen van de gedupeerden. Een handreiking voor de opzet van een structuur voor de agrarische inbreng, met Agroloket, Agroteam en Agrarische Tafel wordt gegeven in hoofdstuk 4 van dit document.

2. Versnelling van de afhandeling van schades is hard nodig. De TCMG en haar opvolger(s) moeten de hand aan de ploeg slaan om met name in de agrarische sector ook ingewikkelder schades vlot te gaan afhandelen.

2A.

De Agrarische Tafel beveelt aan om de Tafel als bestuurlijke overlegpartner in stand te houden, in combinatie met een Agroteam, waarin ambtelijk meer algemene zaken kunnen worden gesignaleerd en gecoördineerd. Ook de leden van het Agroteam moeten vanuit hun organisatie(s) voldoende mandaat hebben om te komen tot een oplossing. Bij deze oplossingen moet aandacht worden besteed aan zowel het proces van (i)afhandeling van schade, (ii) versterking van bebouwing en (iii) het creëren van toekomstperspectief. Daarmee kunnen integrale oplossingen worden aangedragen die aansluiten bij de wensen van de gedupeerden. Een handreiking voor de opzet van een structuur voor de agrarische inbreng, met Agroloket, Agroteam en Agrarische Tafel wordt gegeven in hoofdstuk 4 van dit document.

Gebundelde reactie aanbevelingen 1A, 1B en 2A:

Op 27/6/2019 is in het overleg van de Agrarische tafel een drielaagse governance structuur van een Agrarische Tafel, een Agroloket en een Agroteam vastgesteld met als uitgangspunt een integrale aanpak van de problemen. De regionale overheden hebben in het AB- Regio van 5/7/2019 kennisgenomen van deze structuur en dhr. Bolding aangewezen als regionale gesprekspartner van de tafel, namens de Provincie en de gemeenten. In juli 2019 heeft de NCG (als kwartiermaker) de opdracht gekregen om te starten met de inrichting van het agroloket en het uitvoeren van een pilot. Uitgangspunt daarbij is de drielaagse governance structuur (de drie A's). De Agrarische Tafel wordt periodiek geïnformeerd over de voortgang hiervan. Op 7 januari 2020 heeft NCG een klantencontactcentrum geopend, waar een Agro loket onderdeel van is. NCG en TCMG streven er naar om iets later in 2020 een gezamenlijke loket voor schade en versterken te openen. Tijdens het overleg van de Agrarische Tafel van 11/12/2019 is naar aanleiding van een analyse van de NCG over de complexiteit van de problematiek, besloten tot een programmatische aanpak. Dit zal verder uitgewerkt moeten worden.

Het ministerie van EZK en LNV heeft tijdens dit overleg nogmaals bevestigd voorstander te zijn van het voortzetten van de Agrarische Tafel. Dit in lijn met de antwoorden van de Minister van EZK in de kamerbrief van 2 mei 2019 ¹

2B

De Agrarische Tafel krijgt graag duidelijkheid hoe de overgang van de TCMG naar het IMG wordt ingericht. Hieronder wordt verstaan dat duidelijk wordt gemaakt wat van de nieuwe organisatie kan worden verwacht. Heldere communicatie is hierbij essentieel. De Agrarische Tafel vindt dit van groot belang om onzekerheid onder agrariërs weg te nemen.

Er is in de Agrarische Tafel van 19/9/2019 afgesproken dat een kleine delegatie periodiek met TCMG in overleg gaat; NCG sluit hier ook bij aan. TCMG en NCG zullen de afvaardiging van de agrarische sector tijdens deze overleggen periodiek informeren over de ontwikkelingen met betrekking tot de overgang naar het IMG. Inmiddels is een tweetal van deze gesprekken gevoerd.

---

¹ ; "Daarom heb ik de Agrarische Tafel toegezegd de Tafel voorlopig voort te zetten zodat samenhang in de aanpak van de agrarische problemen kan worden versterkt en om ervoor te zorgen dat de ontwikkelingen met betrekking tot de agrariërs doorlopend zo snel mogelijk onder de aandacht van bestuurders van de drie overheden kunnen worden gebracht".
<https://zoek.officielebekendmakingen.nl/kst-33529-610.html>

2C.

De TCMG behandelt schades aan gebouwen en werken. Schades als gevolg van bijvoorbeeld ongelijke maaivelding en veranderingen in de waterhuishouding vallen hiermee op dit moment niet binnen het bereik. Het Instituut Mijnbouwschade Groningen kan deze schades wel in behandeling nemen. Gelet op de impact ook van deze schades beveelt de Agrarische Tafel snelle besluitvorming over de instelling van het Instituut Mijnbouwschade aan.

De TCMG heeft aangegeven complexe schades sneller af te kunnen handelen met een verhoging van het aantal deskundigen die bij complexe schadegevallen ingezet kunnen worden. In de reguliere overleggen kan TCMG de vertegenwoordigers van de Agrarische Tafel structureel informeren over de ontwikkelingen en de beoogde versnelling. Daarnaast kunnen de voortgang en mogelijke knelpunten ten aanzien van de schadeafhandeling bij agrarische bedrijven in het algemeen bij deze overleggen onder de aandacht gebracht worden.

2D.

Bij complexe knelgevallen van agrarische bedrijven in het aardbevingsgebied beveelt de Agrarische tafel aan om ook een Opkoopfonds in te kunnen zetten. Een dergelijk opkoopfonds zou gevoed kunnen worden vanuit schade, versterken en toekomstperspectief, omdat de verschillende lijnen hier door elkaar lopen.

Tijdens het bestuurlijk overleg tussen rijk en regio op 5 juni 2019 zijn afspraken gemaakt over een pakket aan versnellingsmaatregelen inclusief een aantal compenserende maatregelen. Een van de uit te werken maatregelen is een evaluatie van de huidige opkoopregeling van de NCG en het identificeren van mogelijke verbeteringen. De overheden wachten de uitkomsten hiervan af en informeren de leden van de Agrarische Tafel hierover zodra deze uitkomsten gereed zijn. De overheden willen in dit kader tevens de ervaren problematiek bij de agrarische sector inventariseren.

2E.

De Agrarische Tafel beveelt aan om het mogelijk te maken dat de verschillende instanties gezamenlijk maatwerk kunnen leveren. Naast mandaat en financiële middelen vereist dit 'ruimte' binnen de bestaande planologische kaders zoals erfgoed, cultuurhistorie, bestemmingsplan en de Provinciale omgevingsverordening. Hiervoor moet blijvend gebruik kunnen worden gemaakt van bestaande regelingen als het Programma Groningen Schuren en Stallen.

De overheden en de uitvoeringsorganisaties voor schade en versterking (TCMG en NCG) geven op dit moment vorm aan een meer integrale aanpak voor de agrarische sector. TCMG en NCG hebben recentelijk een samenwerkingsconvenant gesloten waarbij agro expliciet is genoemd. Dit betekent dat de opname bij versterking en schade bij agrarische gebouwen al zoveel mogelijk, binnen de bestaande verantwoordelijkheden, tegelijk wordt opgepakt. De overheden beschouwen de invulling van deze samenwerking eveneens als startpunt voor het gesprek met de tafel over een mogelijke programmatische aanpak voor de agrarische sector, waarin ruimte is voor maatwerk en het bieden van een breder toekomstperspectief.

2F.

De Agrarische Tafel beveelt aan om een asbestsubsidieregeling in te stellen voor agrariërs die hun asbestdaken nog moeten saneren en vanwege de lange schadeafhandelingsprocedures en onzekerheid rondom versterking geen gebruik hebben kunnen maken van diverse eerder bestaande asbestsubsidieregelingen .

Gebundelde reactie op de aanbevelingen 2F en 2H:

De overheden staan een integrale aanpak van de problematiek voor. In dat licht heeft de NCG de opdracht gekregen dit verder uit te werken. Naar aanleiding van een analyse van de NCG is op 11/12/2019 besloten tot een programmatische aanpak. Binnen de beoogde programmatische aanpak waarover de overheden graag met de leden van de tafel in gesprek gaan, zal ook bekeken worden op welke wijze algemene regelingen meegenomen kunnen worden. Dit met als doel om naast het vormgeven van een integrale aanpak voor schade en versterking, bij te dragen aan een toekomstbestendige agrarische sector in het aardbevingsgebied.

Nadat eerder dit jaar het asbestverbod per eind 2024 van tafel is gegaan, is het ministerie van IenW medio oktober met een vervolgaanpak voor de verwijdering van asbestdaken gekomen. Een van de maatregelen is het oprichten van een fonds waaruit leningen voor het verwijderen van asbestdaken verstrekt kunnen worden. Naast het verstrekken van leningen wordt ook aan andere maatregelen gedacht om de kosten te beperken, zoals hulp van gemeenten met speciale ervencoaches en het gezamenlijk verwijderen van asbestdaken. Op basis van de maatregelen die landelijk worden aangekondigd zullen de overheden samen met de Agrarische Tafel kijken welke aanvullende maatregelen of fondsen eventueel nodig zijn voor het aardbevingsgebied.

2G.

De Agrarische Tafel beveelt aan om voldoende ruimte binnen planologische kaders te bieden om tot maatwerkoplossingen te komen. De Agrarische Tafel stelt voor om middelen beschikbaar te stellen voor de extra investeringen die gepaard gaan met behoud, herstel of vervanging van karakteristieke en beeldbepalende panden.

De pilot Nije Heerd is in september 2019 opgeleverd. De methode Nije Heerd blijkt zowel in de ruimtelijke procedures op proces en inhoud van toegevoegde waarde. De stuurgroep Nije Heerd doet de aanbeveling deze methode standaard toe te passen. De hiervoor benodigde middelen en capaciteit is nog niet geregeld, waardoor de verdere implementatie op zich laat wachten.

2H.

Voor voormalige agrarische bebouwing die nu als woonhuis wordt gebruikt, spelen vergelijkbare problemen, maar hiervoor moeten in veel gevallen andere (financiële) oplossingen worden gezocht. De Agrarische tafel beveelt aan om voor deze woningen zo snel mogelijk duidelijkheid te krijgen over een eventueel noodzakelijke versterking, met name in verband met de asbestsanering. Verder beveelt de Agrarische tafel aan naar aanvullende financiële oplossingen te zoeken.

Zie de reactie onder 2F

3. Er moet meer gedaan worden aan kennisopbouw rondom het schadeproces bij agrarische bedrijven.

3A.

De Agrarische Tafel beveelt aan om de reeds opgedane kennis van agrarische objecten ook voor nieuwe schadegevallen te gebruiken, zodat op basis hiervan schademeldingen in de toekomst sneller kunnen worden afgehandeld. Daarnaast is het van belang dat de schadeprotocollen die de TCMG opstelt of gaat opstellen op een goede manier worden overgedragen aan haar rechtsopvolgers, zodat deze schadeafhandeling sneller kunnen realiseren.

Het overleg van de kleine delegatie van de Agrarische tafel periodiek met TCMG/NCG is een prima plek om de vorderingen te bespreken

3B.

Verder beveelt de Agrarische Tafel aan om bestaande regelingen voor schade en versterking te actualiseren en te borgen, zodat ze ingezet kunnen worden door deze bij één van de partijen onder te brengen en de regelingen meer aan te laten sluiten bij behoeften van agrariërs. Het gaat dan onder andere om: Regeling Mestkelders en het Programma Groninger Schuren en Stallen.

3C.

Daarnaast vraagt de Agrarische Tafel aandacht voor een aantal algemene regelingen die bedoeld zijn voor investeringen in verduurzaming van het agrarisch bedrijf en waar in het aardbevingengebied niet optimaal gebruik van gemaakt kan worden door de combinatie met schadeafhandeling en versterking. De regelingen rondom het verwijderen van asbest en het plaatsen van zonnepanelen zijn daarvan een voorbeeld.

3D.

De Agrarische Tafel beveelt aan om de bestaande regelingen, deels vanuit de NAM, verder uit te bouwen en nog beter aan te laten sluiten bij de behoeften vanuit de agrarische sector. Dit geldt ook voor regelingen die momenteel niet specifiek zijn gericht op agrariërs, maar die mogelijk wel relevant voor deze sector kunnen zijn. Een concreet voorbeeld hiervan is het uitbouwen van de bestaande MKB-compensatieregeling, om onder andere gevolgschades en inkomstenderving bij tijdelijke uitplaatsing bij bouwkundig versterken te vergoeden.

Gebundelde reactie 3B,3C en 3D:

De regeling mestkelders is een regeling die in het verleden door NAM is gebruikt bij de afhandeling van schade aan mestkelders. TCMG is niet aan deze regeling gebonden, maar kan hier rekening mee houden. De Agrarische Tafel is van mening dat de oude mestkelder-regeling aan vervanging toe is. De TCMG heeft hierbij haar verantwoordelijkheid genomen en heeft na bestuurlijk overleg met de vertegenwoordiging van de Agrarische Tafel enkele experts gevraagd een advies uit te brengen over een toekomstige regeling. Dit advies wordt begin 2020 verwacht. Het betreffende advies wordt door de TCMG voorgelegd aan de Agrarische Tafel. Vervolgens stelt de TCMG een vernieuwde aanpak van mestkelders vast.

De mestkelderproblematiek vraagt nadrukkelijke aandacht temeer omdat er een technisch en financiële relatie is met de versterkingsopgave. Het Programma Groninger Schuren en Stallen (PGSS) is een specifiek NAM-programma dat vanwege onder andere staatssteunproblematiek niet een-op-een door de overheid kan worden overgenomen. Het programma en de ervaringen zullen meegenomen worden in de verdere uitwerking van de programmatische aanpak van de agrarische problematiek.

De MKB-compensatieregeling is een tijdelijke regeling (pilot) voor het MKB ter compensatie van schade als gevolg van versterking. Agrariërs kunnen in principe geen aanspraak maken op deze tijdelijke regeling, behalve de drie agrarische bedrijven die onder de agropilot Overschild vielen.

Op grond van het wetsvoorstel Tijdelijke Wet Groningen wordt het IMG straks bevoegd tot de afhandeling van alle vormen van schade als gevolg van gaswinning.

In het overleg van de Agrarische Tafel van 11/12/2019 is besloten toe te werken naar een programmatische aanpak. Daarbij laten we ons inspireren door de wijze waarop eerder het erfgoedprogramma, scholenprogramma en het zorgprogramma is opgezet. Binnen dat programma zal ook aandacht zijn voor meer algemene regelingen voor verduurzaming en de mogelijkheden om het gebruik daarvan in het aardbevingengebied verder te optimaliseren.

3E.

De Agrarische Tafel beveelt aan om meer helderheid te scheppen ten aanzien van de kaders van versterking voor agrarische bedrijven. Het is voor agrariërs wenselijk om snel inzichtelijk te krijgen of zij wel of niet binnen de versterkingsaanpak kunnen vallen. De Agrarische Tafel beveelt hierbij aan om te kijken naar de mogelijkheden tot versterking op basis van individuele inspecties.

Om de versterking van gebouwen te kunnen uitvoeren en bewoners helderheid te geven, heeft NCG eind 2017 kaders versterking opgesteld. Het gaat hierbij om randvoorwaarden en uitgangspunten om de versterking mogelijk te maken. Uitgangspunt is dat deze bestaande kaders in principe gehandhaafd zullen blijven, ook voor agrarische bebouwing. Met betrekking tot de wettelijke kaders is het relevant om te vermelden dat de internetconsultatie Wetsvoorstel Versterking Gebouwen Groningen in november 2019 heeft plaatsgevonden. Deze wet beschrijft het proces voor versterking van gebouwen die niet aan de veiligheidsnorm voldoen in het aardbevingsgebied. In het voortraject is o.a. aandacht gevraagd voor de formuleringen ten aanzien van agrarische bebouwing. Verblijfsruimten van agrarische bebouwing waar gemiddeld langer dan twee uren per dag wordt verbleven vallen op vergelijkbare wijze als woningen onder de versterkingsopgave.

4. Er moet inzicht komen in de verschillende oorzaken van tot schade leidende bodem-en maaiveld dalingen

4A.

In aansluiting op de aanbeveling om de melders van de schade hier niet mee te belasten, beveelt de Agrarische Tafel aan om, in samenwerking met zowel het te vormen Agroteam als een meer permanente Agrarische Tafel, meer kennis te vergaren omtrent de bodemprocessen die zich afspelen in het gaswinningsgebied, en de impact hiervan op (agrarische) bebouwing, op de lokale volksgezondheid, op de bodem inclusief watersystemen en het bodemleven, en op het maaiveld. Onderzoek naar de impact van verschillende bodemdalingsfactoren dient in juli 2019 te zijn afgerond. De Agrarische Tafel vindt het van belang dat ook de belangen van de agrarische sector worden betrokken bij het opzetten van deze onderzoeken. De Agrarische Tafel beveelt aan om de coördinatie van dit onderzoek bij het Rijk neer te leggen.

Het ministerie van EZK heeft Sweco in 2019 gevraagd om onderzoek uit te voeren naar ongelijkmatige bodemdaling en drainage. De tafel is op 4/9 jl. geïnformeerd over de onderzoeksopzetten. De tafel heeft voor het overleg van 19/9 jl. de beantwoording ontvangen op de aan Sweco gestelde vragen. Het aangepaste onderzoeksvoorstel wordt op korte termijn opgeleverd. Daarbij is afgesproken dat de sector aanvullende informatie (o.a. v.w.b. begeleidingsgroep, percelen) zou aanleveren voor het onderzoek.

Tijdens het overleg van 11/12/2019 heeft de tafel op verzoek van de agrarische delegaties bevestigd dat een onafhankelijke begeleidingscommissie gewenst is bij deze opdracht van het ministerie van EZK ten behoeve van een onderzoek op meerdere locaties.

De tafel vraagt dat bij de desktopstudie gekeken wordt naar de gevolgen van bodemdaling over langere periode. Bij deze uitgebreidere nulmeting moeten resultaten gebruikt worden die betrouwbaar en zo mogelijk vergelijkbaar zijn met huidige methoden. Dit zal gaan om metingen van na de jaren '60. De Agrarische Tafel zal suggesties doen ten aanzien van de samenstelling van de onafhankelijke commissie en potentiële locaties.

4B.

Op dit moment bevindt de pilot met tiltmeters zich in de fase van een Europees aanbestedingstraject. Op basis van de pilot kan bepaald worden of plaatsing van tiltmeters in het gebied een toegevoegde waarde heeft. De Agrarische Tafel beveelt aan om hierover zo snel mogelijk na het afronden van de pilot duidelijkheid te geven. De Agrarische Tafel vraagt om meer inzicht in en betrokkenheid bij het uitwerken van deze pilot.

Het onderzoek naar de tiltmeters is gestart. Er zijn 14 locaties waar tiltmeters en accelerometers worden geplaatst. Het gaat hierbij om 6 agrarische locaties in Niehove, Usquert, Onderdendam, Kantens, Noordbroek en Appingedam.

Vanaf augustus jl. zijn de eerste adressen opgenomen en is de bestaande situatie op tekening vastgelegd incl. lintvoegmetingen. Na opname en vastleggen van de bestaande situatie wordt aansluitend geotechnisch veldonderzoek uitgevoerd, deformatiebouten en meetapparatuur geplaatst i.o.m. en na toestemming eigenaar. Vervolgens zal er monitoring plaatsvinden in 2020 en 2021. Een tussenrapportage zal waarschijnlijk eind 2020 worden uitgebracht.

Anders dan de oorspronkelijke bedoeling is er geen klankbordgroep ingesteld met externe "stakeholders". NCG beziet op welke (andere) wijze de communicatie over het onderzoek met belangstellenden kan plaatsvinden. Op 11 december 2019 heeft een presentatie van het onderzoek aan de leden van de Agrarische Tafel plaatsgevonden.

5. Binnen de processen van schade-afhandeling en versterking moet aandacht worden besteed aan een aantal minder grijpbare zaken: het veiligheidsgevoel van boeren, het effect van aardbevingen op de fysieke ondergrond en het oplossen van niet-directe schade.

5A.

De Agrarische Tafel beveelt zowel bij schadeafwikkeling als versterking het zo goed mogelijk kunnen voortzetten van het bedrijf aan. Daarbij moet ook de mogelijke gevolgschade in de bedrijfsvoering betrokken worden. Dit geldt zeker in die situaties waarbij er in de komende jaren nog een fors aardbevingsrisico blijft. Hierbij kan gedacht worden aan een regeling naar analogie van de bestaande MKB-regeling.

5B.

De Agrarische Tafel beveelt aan bij de behandeling van schade en versterking een regeling moet komen om het veiligheidsgevoel en de immateriële schade te compenseren.

Op grond van het wetsvoorstel Tijdelijke Wet Groningen wordt het IMG straks bevoegd tot de afhandeling van alle vormen van schade als gevolg van gaswinning. Misgelopen woongenot en immateriële schade van andere aard vallen hier dus ook onder. Op dit moment bereidt de commissie immateriële schade een advies voor richting de minister van EZK. De Agrarische Tafel wordt hierover geïnformeerd zodra het advies gereed is.

6. De Agrarische Tafel beveelt aan om beter gebruik te maken van bestaande kennis bij aardbevingsbestendig bouwen

6A.

De Agrarische Tafel pleit voor een planmatiger aanpak van aardbevingsbestendig bouwen. Daarbij is het nodig dat de eisen voor aardbevingsbestendig bouwen binnen de verschillende delen van het aardbevingsgebied goed in beeld zijn. De Agrarische Tafel ziet het als de verantwoordelijkheid van de gezamenlijke gemeenten om deze kennis paraat te hebben.

De overheden en de uitvoeringsorganisaties voor schade en versterking (TCMG en NCG) geven op dit moment vorm aan een meer integrale aanpak voor de agrarische sector. TCMG en NCG hebben recentelijk een samenwerkingsconvenant gesloten waarbij agro expliciet is genoemd. Dit betekent dat de opname bij versterking en schade bij agrarische gebouwen al zoveel mogelijk, binnen de bestaande verantwoordelijkheden, tegelijk wordt opgepakt. De overheden beschouwen de invulling van deze samenwerking eveneens als startpunt voor het gesprek met de tafel over een mogelijke programmatische aanpak voor de agrarische sector, waarin ruimte is voor maatwerk en het bieden van een breder toekomstperspectief. 6B.

De Agrarische Tafel is daarnaast van mening dat er een oplossing moet komen voor de extra kosten die horen bij de opgave van aardbevingsbestendig bouwen. Een vervolg op de eerdergenoemde Nieuwbouwregeling kan hierin voorzien.

De nieuwbouwregeling is door NAM verlengd tot 1 juli 2020. NCG is loket en aanspreekpunt voor aanvragen. EZK werkt intussen aan een publieke regeling. Om te voorkomen dat er later een discussie ontstaat over staatssteun en de aan de boer (en burger) verstrekte gelden terugbetaald moeten worden wordt dit besproken met de Europese Commissie. Het is de verwachting dat in de loop van 2020 een publieke regeling gereed is.

7. Toekomstperspectief Algemeen

7A.

De Agrarische Tafel beveelt aan om de agrarische sector actiever te betrekken binnen het Nationaal Programma Groningen, waarbij de Agrarische Tafel erkent dat ook een belangrijke verantwoordelijkheid ligt bij de agrariërs zelf om te zoeken naar de koppelkansen bij het toekomstbestendig maken van hun bedrijf. Zij moeten daarbij op hun ondernemerschap worden aangesproken.

7B.

Het Nationaal Programma moet ruimte bieden aan integrale oplossingen voor schade, versterking en de toekomst van agrarische bedrijven. Denk hierbij aan het bieden van ruimte voor het plaatsen van zonnepanelen, voor innovatie, of andere manieren om extra waarde toe te voegen. De Agrarische Tafel beveelt daarnaast aan om middelen vrij te spelen om te voorzien in de financiering van bijvoorbeeld cultuurhistorische waarden en landschappelijk inpassing.

7E.

De Agrarische Tafel beveelt aan om vanuit de sector ingebrachte projecten te integreren in het Nationaal Programma Groningen en nodigt de stakeholders uit om bestaande voorstellen gezamenlijk verder uit te werken en waar nodig nieuwe voorstellen te doen. Met name de voorstellen die gedaan zijn inzake het herbestemmen van vrijkomende agrarische bebouwing, planologische ontwikkelingen en de verbinding tussen

asbestsanering en energievoorziening zijn daarbij van belang. Daarbij beveelt de tafel onder andere aan om fysieke maatregelen voor behoud en verbetering van de ruimtelijke kwaliteit bij sloop en versterking van karakteristieke gebouwen nader financieel te ondersteunen.

7F.

De Agrarische Tafel beveelt aan om een structurele agrarische afvaardiging binnen de werkgroepen van de drie thema's van het Nationaal Programma Groningen te installeren.

7G.

De Agrarische Tafel beveelt aan om de agrarische sector als volwaardige stakeholder op te nemen in de gesprekken over het NPG.

Gebundelde reactie 7A,7B, 7E, 7F EN 7G: De agrarische sector is, vanaf april 2019, in de persoon van mw. Folkerts (Avebe) vertegenwoordigd in het Algemeen Bestuur NPG. In het programmakader van het Nationaal Programma Groningen zijn de kaders opgenomen op basis waarvan inwoners, bedrijven, organisaties en overheden programmaplannen en projecten kunnen maken en indienen. Het document omvat tevens een toelichting op de vier ambities van het Nationaal Programma Groningen. In de komende overleggen van de Agrarische Tafel wordt verder verkend op welke wijze de koppeling tussen NPG en de agrarische sector vormgegeven kan worden, bijvoorbeeld in de lokale en thematische programmaplannen, opgesteld door respectievelijk gemeenten en provincie, waarbij de agrarische sector projectvoorstellen kan aanleveren. Mogelijk kan dit via de governance-structuur van de nieuwe programma aanpak worden gerealiseerd. De Agrarische Tafel wordt betrokken bij de drie aspecten van het NPG. Versterkingsprojecten van de NCG worden niet uit de NPG gelden gefinancierd. Vanuit de integrale aanpak ligt een doorvertaling naar NPG voor de hand voor die bedrijven die vanuit de schade en versterking de stap maken naar nieuw perspectief met daarbij de inzet van actuele innovatieve mogelijkheden. Dit zal bij het uitwerken van de Programmatische aanpak nader worden ingevuld.

7C.

De Agrarische Tafel doet de aanbeveling aan de lokale en regionale overheden om door een flexibele, meedenkende houding de ruimtelijke ordeningsprocedures soepel te laten verlopen. Dat geldt ook voor het plaatsen van vervangende tijdelijke noodwoning(en) en voor de versterking van cultureel erfgoed. Een mogelijkheid hiertoe is het verder uitrollen van de pilot "Nije Heerd", wanneer deze is afgerond.

De pilot Nije Heerd is in september 2019 opgeleverd. De methode Nije Heerd blijkt zowel in de ruimtelijke procedures op proces en inhoud van toegevoegde waarde. De stuurgroep doet de aanbeveling deze methode standaard toe te passen. De hiervoor benodigde middelen en capaciteit is nog niet geregeld, waardoor de verdere implementatie op zich laat wachten.

7D.

De Agrarische Tafel beveelt aan om te komen tot een rechtsbijstandsfonds, waaruit de kosten betaald kunnen worden die niet onder een rechtsbijstandsverzekering vallen. Hiervoor is om te beginnen inzicht nodig in de omvang van dit probleem. Aan de hand hiervan kan het fonds vervolgens worden ingericht.

Doordat het ministerie van EZK de afhandeling van schade (TCMG) en versterken (NCG) naar zich heeft toegetrokken is de juridische situatie veranderd van privaatrechtelijk naar bestuursrechtelijk. Dit geeft claimanten een overzichtelijke juridische situatie en zijn afhandelingstermijnen wettelijk vastgelegd. Voor nog lopende privaatrechtelijke procedures is geen financiële bijstand voor gedupeerden beschikbaar.

Naast de reacties en de stand van zaken betreffende de aanbevelingen van het rapport van de Agrarische Tafel, zijn inmiddels onderwerpen aan de orde gekomen, waarvan de tafel heeft aangegeven deze ook op te willen nemen in dit document.

Stand van zaken afhandeling oude NAM schades binnen agrarische sector.

Naar aanleiding van een overleg tussen NAM en een delegatie van de Agrarische Tafel op 11/11/2019 heeft NAM de volgende stand van zaken met de Agrarische Tafel gedeeld:

- 26 dossiers in het arbitrageproces (worden middels uitspraak van de Arbiter afgewikkeld)
- 23 dossiers in behandeling bij de Agro-specialist van de NAM waarvan:
  - 5 vaststellingsovereenkomst getekend, depotovereenkomst in concept
  - 9 mondeling akkoord, Vaststellings- en depotovereenkomst in concept
  - 6 in onderhandeling
  - 3 gesloten dossiers, echter opnieuw in gesprek
  - Ca. 5 dossiers liggen op dit moment bij de rechter.
  - 10 dossiers zijn niet opgelost.

Deze gegevens zijn gebaseerd op overzichten van NAM.

NB. Er zijn diverse gesloten dossiers waar overeenstemming is tussen NAM en claimant welke stuiten op de (on)uitvoerbaarheid van de afspraken. Te denken valt aan bv. het vergunning traject en/of de financierbaarheid. NAM geeft aan dat zij alle zaken in het eerste kwartaal van 2020 af willen ronden.. De bestempeling van karakteristiek bij verschillende panden heeft geen versnelling in het proces opgeleverd. NAM is daarentegen wel positief over de Nije Heerd-aanpak en doet de oproep aan andere partijen om verantwoordelijkheid te nemen voor een vervolg.

Waardedaling agrarische sector.

Het is de bedoeling dat in de loop van 2020 de waardedalingregeling bij de TCMG (IMG) van kracht wordt. Onduidelijk is of deze ook geldt voor de agrarische sector.